

УДК 159:923-051:316.4

І.М. Візнюк
м. Вінниця, Україна

ПРОФЕСІЙНА ОРГАНІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГО- ГА У СОЦІОЛОГІЧНОМУ КОНТЕКСТІ

Суттєві демократичні зміни, що відбуваються нині в Україні, сприяють усвідомленню того, що досягнення прогресу в суспільстві можливе лише за умов, коли епіцентром подій постає особистість як суб'єкт соціокультурного життя, що розкривається в контексті соціальних відносин. Особистість педагога, як організатора інтерактивної діяльності підростаючого покоління, має віддзеркалювати душевну доброту, комунікативність, інтерес до життя, повагу до особистості кожної людини. Професійна компетентність учителя, зазвичай, обумовлена педагогічною майстерністю, ерудованістю, ціленаправленістю, освіченістю, сенситивністю, ментальністю, особистісною тактовністю і харизматичністю.

У психолого-педагогічних дослідженнях сучасних науковців досить широко розкривається таке питання як формування майбутнього вчителя, вихователя соціально активної і творчої особистості.

Вивченням успішності педагога займались Коваленко А. Б., Ко-

рнев М. Н., Лейтц Г., Ставицька С.О., Волошина В.В. та інші. Дослідження загалом спрямовані на встановлення взаємозв'язку між соціометричним статусом та такими індивідуально-типологічними характеристиками, як інтровертивність-екстравертивність, зовнішній вигляд, вікові категорії, товариськість, емоційна експансивність, ефективність тощо. Доведено вплив рівня розвитку групи на структуру міжособистісних відносин [1 – 4]. Проте роль та місце соціометричного статусу особистості в становленні професійної самоактуалізації вивчено недостатньо. Зокрема, про особистість педагога як вихователя культурологічних цінностей суспільства та його потреби мало розкрито.

Метою дослідження є обґрунтування проблем самоактуалізації особистості педагога у соціометричному вимірі, згідно його культурологічних цінностей і пріоритетів. До основних завдань вимірювання успішності педагога віднесемо: обґрунтування основних проблем щодо формування авторитету вчителя; визначення чинників, які впливають на розвиток культурологічних цінностей особистості; дезорганізуючі фактори педагогічної діяльності учителя; дозвіллеві аргументації щодо активного відпочинку педагога.

Навесні 2015 року в школах м. Вінниці та Липовецького району було проведено анкетування вчителів. Усього в опитуванні брали участь 236 респондентів, переважна більшість (78%) з яких, були жінки та 22 % (52 особи) – чоловіки. Характеризуючи вікову категорію опитаних укажемо, що наймолодша група вчителів віком до 25 років в дослідженні репрезентована 5% (12 осіб) (див. діаграму 1). До цієї групи осіб належить молодь, яка щойно закінчила вищий навчальний заклад і влаштувалась на роботу до школи. Молодих викладачів, які вже мають невеликий досвід роботи в школі віком від 26 до 30 років, в опитуванні було 13% (31 особа). Більш як половина (62% – 146 осіб) опитаних – це вчителі віком від 31 до 49 років. Найдосвідченіша та найстарша група вчителів віком понад 50 років становить одну п'яту опитаних.

Відмітимо, що представники сільських шкіл у нашому дослідженні представлені групою – 72 % (169 осіб), міських навчальних закладів – 28% (67 осіб). Також до нашої вибірки, окрім вчителів загальноосвітніх шкіл, потрапили вчителі з ліцею медичного коледжу – 7 осіб та 9 представників органів управління освіти.

Одним із найперших питань, які були запропоновані нашим респондентам, було питання про власний рівень задоволеності своєю роботою. Досить велика частка – 56% (132 особи) задоволені своєю діяльністю. Однак відмітимо, що умови викладання, зокрема, в сільській місцевості (невідповідність приміщень, порушення санітарно-гігієнічних

норм, відсутність теоретичного та практичного забезпечення тощо) блокують їх професійний зріст. Тих, хто частково задоволені своєю роботою, наше дослідження виявило близько третини – 32 % (75 осіб), тоді як частка незадоволених становила – 12% (28 осіб).

Такий рівень задоволеністю виконанням професійних обов'язків свідчить про те, що на сьогодні досить актуальною є проблема не педагогічне працевлаштування, а, навпаки, невідповідність професійній орієнтації, невдалий вибір кваліфікації, необ'єктивна спрямованість особистості. Дані показники вказують на внутрішньоособистісний конфлікт, розбіжність інтересів між перспективою та можливостями людини. Також серед нарікань щодо даних вимірювань існували твердження про низьку оплату праці, нездоровий соціально-психологічний клімат в колективі, слабкий стан власного здоров'я тощо.

На думку вчителів, рейтинг чинників, які формують успішність будь-якої людини є по-перше, знання і компетентність осіб, які визнають її авторитет у суспільстві – цю тезу підтримала переважна більшість респондентів – 72% (169 осіб), по-друге, професійність – 67% (158 осіб). Наступними рисами були відмічені: доброзичливість 55% (130 осіб), талановитість і здібності – 47% (110 осіб), комунікабельність – 23% (54 особи), пошана до інших – 19% (45 осіб), харизматичність – 31% (73 особи). Дані еквіваленти становлять основний базис педагогічної компетенції за показниками нашого дослідження.

Згідно рейтингу відповідей учителів відзначимо основні показники результатів опитування: відсутність ділових зв'язків (35% - 83 особи), проблеми в сім'ї (29% - 63 особи), нездоровий соціально-психологічний клімат у колективі (27% - 64 особи), вади характеру (23% - 54 особи), слабе здоров'я (21% - 50 осіб), низький рівень авторитету (19% - 5 осіб), несправедлива оцінка діяльності педагога керівництвом (18% - 42 особи), невизначені результати в роботі (14% - 33 особи), недостатня професійна компетентність (12% - 28 осіб), недостатні здібності (11% - 26 осіб), невдача учнів (9% - 21 особа), невдало обрана професія (8% - 19 осіб), невміння демонструвати свою повагу до інших людей (4% - 9 осіб), особиста непривабливість (2% - 5 осіб).

З огляду на вищевказане зауважимо, що особистісний авторитет учителя залежить від його індивідуальної спрямованості та вмінні корегувати неоднозначні психологічні ситуації, розкриваючи свої природні можливості ужитку в групових відносинах. Щодо резервів відродження високого суспільного авторитету педагога, то до них можна віднести, зокрема, його самосвідомість, самоповагу, подолання комплексів мен-

шовартості, страху перед керівниками-управлінцями, вміння відстоювати власну гідність. До того ж, до резервів нарощування професіоналізму, який становитиме фундамент, основу авторитету, можна віднести: самоосвіту, вивчення найкращого вітчизняного та зарубіжного досвіду; належну інформаційну культуру (акумулявання Інтернет-шляхів, надання експрес-інформації); ознайомлення з існуючими і створення власних новітніх технологій навчання та виховання учнів; участь у громадському та громадсько-політичному житті країни; оволодіння іноземною мовою, що забезпечить вихід до інноваційних технологій із фахових дисциплін тощо.

Нині існування особистості відбувається в стрімкому, динамічному сучасному світі. Її розвиток має змістовну соціальну складову, яка суттєво впливає на соціальну стабільність. Однак, мінливість, обмеженість часу, його беззмістовне проведення іноді викликають дисгармонію, що призводить до соціальної нестабільності. Тому культурологічні тенденції у даному ракурсі обумовлені розвитком особистості в сфері дозвілля, адже саме в дозвіллевій сфері людина самореалізується та саморозвивається. Через сферу дозвілля активізуються соціальні відносини і відпочинок набуває міцного потенціалу як засіб соціального виховання.

Характеризуючи соціально-педагогічні проблеми у сфері дозвілля доречно підкреслити його інфраструктуру в таких вимірах: активний і пасивний відпочинок. До пасивного відпочинку належать: театри, виставки, філармонії, музеї, цирк, галереї, бібліотеки тощо. Відвідування таких закладів потребує певної активності особистості в разі здійснення вибору згідно власних уподобань. Якісно більшої активності потребують заклади, де особистість виявляє свої творчі та соціальні нахили – студії, гуртки, будинки творчості, самодіяльні колективи, аматорські театри, об'єднання тощо. З урахуванням цього, актуальною проблемою постає інтенсивне залучення педагога до «пасивних» закладів і підвищення якості та доступності культурно-дозвіллевої діяльності в «активних» закладах дозвіллевої сфери [5].

Враховуючи сільський і міський культурологічні округи, зауважимо, що ширший потенціал дозвіллевого забезпечення відмічається в місті, де централізовано організацію відповідних установ дозвіллевої діяльності. У сільських навчальних закладах, як показали результати нашого дослідження на 79% забезпечення активного та пасивного відпочинку відбувається на добровільних засадах, тобто ініціативою щодо реалізації цих заходів переймається педагог із власних переконань, інтересів, пріоритетів тощо.

Отже, професійна компетентність педагога – це інтегративна риса, що включає знання, вміння, навички, зафіксовані у кваліфікаційних вимогах, та особистісні нахили й орієнтири розвитку особистісної культури, поглиблення власного досвіду, здійснення інноваційної діяльності. Компетентність педагога пов'язана з професіоналізмом, тому

зміст поняття «професійна компетентність» визначається рівнем професійної освіти, досвідом, індивідуальними здібностями і якостями педагога, вмотивованим прагненням до неперервної самоосвіти та самовдосконалення, творчим і відповідальним ставленням до справи.

Таким чином, характеризуючи особистість педагога у соціометричному вимірі, відзначимо, що визначним у становленні його успішності є відповідний авторитет учителя, об'єктивна оцінка адміністративного колегіуму, повага та узгодженість найближчого оточення і колег, сприятливі умови проживання, освіченість учнівської аудиторії. Однак, пріоритетним у педагогічній діяльності є становлення громадянина-патріота України, готового самовіддано розбудовувати та забезпечувати її національну безпеку, знати свої права і обов'язки, цивілізовано відстоювати їх, успішно самореалізуватися в соціумі як громадянин, сім'янин, професіонал, носій української національної культури.

Список використаних джерел і літератури: 1. *Асмолов А. Г.* Психология личности: культурно-историческое понимание развития человека / Александр Асмолов [3-е изд]. – М.: Смысл: Изд. Центр «Академия», 2007. – 528 с. 2. Біла книга національної освіти України\ Акад. пед. наук України; за ред. В. Г. Кременя, 2009. – Київ, 2009. – 198 с. 3. *Бочелюк В.Й., Бочелюк В.В.* Дозвіллєзнавство: Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 208 с. 4. *Коваленко А. Б., Корнев М. Н.* Соціальна психологія : [підручник] /А. Б. Коваленко, М. Н. Корнев. – К.: Мікрос-СВС, 2006. – 400 с. 5. *Ставицька С.О.* Генеза духовності особистості: становлення та розвиток в юнацькому віці / С.О. Ставицька. Монографія. – 2012. – 727 с.

І.М. Візнюк

ПРОФЕСІЙНА ОРГАНІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА У СОЦІОЛОГІЧНОМУ КОНТЕКСТІ

В основі нашого дослідження лежить спроба проаналізувати основні аспекти успішності особистості педагога в соціометричному вимірі, простежити за умовами розвитку педагогічної компетенції і авторитету вчителя. Психологічний статус особистості є показником професійної толерантності педагога, рівня його особистісної зрілості, ціннісних орієнтацій і культурологічних тенденцій.

Ключові слова: культурологічні тенденції особистості, соціометричний статус, педагогічна компетентність, самоактуалізація особистості, дозвіллєва діяльність.

И.Н. Визнюк

ПСИХОЛОГО ПЕДАГОГІЧНИ АСПЕКТИ ФОРМИРОВАНИЯ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА СОВРЕМЕННОЙ МОЛОДЕЖИ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА (ВЗЯТО ИЗ ЗАЯВКИ)

В основе нашего исследования лежит попытка проанализиро-

вать основные аспекты успешности личности педагога в социометрическом измерении, проследить за условиями развития педагогической компетенции и авторитета учителя. Психологический статус личности является показателем профессиональной толерантности педагога, уровня его личностной зрелости, ценностных ориентаций и культурологических тенденций.

Ключевые слова: культурологические тенденции личности, социометрический статус, педагогическая компетентность, самоактуализация личности, досуговая деятельность.

I. Viznyuk

PSYCHOLOGICAL PEDAGOGICAL ASPECTS OF POTENTIAL MANAGEMENT OF MODERN YOUTH: THEORY AND PRACTICE

The research is based on the attempt to analyze the main aspects of a teacher's personal success in the sociometric evaluation, to observe the conditions of a teacher's pedagogical competence and authority development. The psychological status of a personality is the evaluator of a teacher's professional tolerance, the level of his personal maturity, personal values and cultural tendencies.

Keywords: cultural tendencies of the individual, sociometric status, pedagogical competence, self-actualization, recreational activities.

Стаття надійшла до редакційної колегії 16.09.2015